

Aan de Commissie Toekomst Accountancysector

Amsterdam, 30 oktober 2019

Geachte leden van de commissie,

In opdracht van de minister van Financiën heeft u onderzoek gedaan naar de vraag hoe de kwaliteit van de wettelijke jaarrekeningcontrole duurzaam kan worden verbeterd. PwC maakt graag van de gelegenheid gebruik te reageren op uw voorlopige bevindingen.

Uw onderzoek en interim-rapport zien op de gehele accountancysector. In deze brief reflecteren wij daarop vanuit onze eigen ervaringen en dus niet vanuit het sectorperspectief. Allereerst delen wij onze algemene indruk van de uitkomsten van uw onderzoek. Vervolgens gaan wij in op de hoofdconclusies en de aanbevelingen. Wij sluiten af met het benoemen van onderwerpen die wat ons betreft nadere aandacht behoeven. Bij de onderbouwing van onze antwoorden proberen wij zoveel mogelijk te verwijzen naar voor u verifieerbare bronnen. Waar dit niet lukt, steunen wij op onze praktijkervaring.

Uw analyse drukt ons met de neus op de feiten: er is nog werk aan de winkel. Uw commissie stelt dat foutloos werken onmogelijk is en dat de focus moet liggen op structurele tekortkomingen in plaats van op incidenten. Uit het interim-rapport blijkt ook dat accountants kwaliteitsverbetering en vertrouwensherstel niet alleen kunnen realiseren en dat de gehele financiële keten een rol heeft: externe accountants, ondernemingen en hun bestuurders, commissarissen en externe toezichthouders. Wij beschouwen het interim-rapport dan ook als een handreiking aan alle betrokkenen om samen te werken aan het duurzaam verbeteren van de kwaliteit van de wettelijke controle.

1. Onze algemene indruk van de uitkomsten van uw onderzoek

1.1 Het belang van een objectieve blik van buiten

Het debat over de accountancysector wordt al jaren door vele partijen gevoerd. Door de sector, de toezichthouder, de politiek en elders in de samenleving zijn problemen en mogelijke oplossingen in de afgelopen jaren uitvoerig besproken. Feiten en meningen waren daarbij niet altijd van elkaar te onderscheiden. Wij hebben uw onderzoek in algemene zin ervaren als een zoektocht naar de echte probleemstelling en onderbouwde oplossingen, mede op basis van wetenschappelijke inzichten.

1.2 Gemotiveerd om door te gaan

In uw rapport schrijft u dat het veranderingstraject in de sector lijkt te zijn gebaseerd op extrinsieke in plaats van intrinsieke motivatie. Bij PwC hebben wij dit niet in die mate zo ervaren. Na deelname in 2014

PricewaterhouseCoopers B.V., Thomas R. Malthusstraat 5, 1066 JR Amsterdam, Postbus 90351,
1006 BJ Amsterdam
T: 088 792 00 20, F: 088 792 96 40, www.pwc.nl

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

aan de werkgroep ‘In het publiek belang’, volgde implementatie van de vele verbetermaatregelen, investeerden wij voortdurend in kwaliteit en werd een cultuurtransformatie in gang gezet.¹

Verder meent u dat de accountancysector een relatief conservatieve en op behoud van de status quo gerichte beroepsgroep is, waar vernieuwende denkers, andersdenkenden met een kritische blik en initiatieven van binnenuit moeilijk voet aan de grond krijgen. Wij onderkennen het belang en de noodzaak van een grotere diversiteit aan collega’s op alle vlakken (bijvoorbeeld geslacht, afkomst en opleiding). Niet alleen voor de kwaliteit van ons werk, maar ook voor het – in alle lagen - worden van een betere organisatie. Ten aanzien van diversiteit boeken we vooruitgang, maar nog niet met de snelheid die we zouden willen.

Daarom is een inclusieve en veilige cultuur, waarin wordt geluisterd en waarin collega’s worden gewaardeerd om wie ze zijn en wat ze aan kennis, ideeën en initiatieven meebrengen, een randvoorwaarde om meer diversiteit te realiseren. Het voortdurend werken aan een dergelijke cultuur is derhalve een van onze belangrijkste speerpunten.²

1.3 Transformatie is een kwestie van lange adem

U maakt zich zorgen over de duurzame borging van de cultuurverandering op het diepste, onbewuste niveau van de organisatie. Inderdaad is onze transformatie naar een purposegeleide en waardengedreven organisatie een kwestie van lange adem. We moeten bij de les blijven. Het welslagen van de transformatie vraagt om doorzettingsvermogen en discipline, die wij onszelf opleggen vanuit het bestuur³, onze raad van commissarissen⁴, onze medewerkers⁵ en onze stakeholders⁶. In onze brief van 19 april jl. aan uw commissie laten wij zien dat dit effect heeft.⁷ PwC is een eind op weg een purposegeleide en waardengedreven organisatie te worden.

2. Onze reactie op de hoofdconclusies

2.1 Wij zijn het met uw conclusies eens, met een paar kanttekeningen

Wij delen de hoofdconclusies uit uw onderzoek zoals verwoord in de samenvatting van het interim-rapport. Wij onderschrijven uw conclusie dat sprake is van een maatschappelijke verwachtingskloof, die naast fraude en continuïteit ook op duurzame ontwikkeling ziet. En wij zijn het met u eens dat de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de financiële verantwoording niet louter bij de externe

---

¹ Zie voor een actuele stand van zaken met betrekking de transformatie van onze organisatie: *PwC Jaarbericht 2018-2019*, <https://www.pwc.nl/nl/onze-organisatie/jaarbericht2019/pdf/pwc-jaarbericht-2018-2019.pdf>

² *PwC Jaarbericht 2018-2019*, p. 41-47

³ *PwC Jaarbericht 2018-2019*, p. 3-4

⁴ Zie onder andere: zienswijze rvc PwC ter consultatie ingebracht aan de CTA (ingezonden 19 april 2019), <https://www.internetconsultatie.nl/commissietoekomstaccountancysector/reactie/80e2e0c2-1b95-4dda-a70f-a92f615a4ebe>; Besluit toezicht accountantsorganisaties, artikel 34-e en 34-f, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0020184/2018-07-01>; Nederlandse Corporate Governance Code (2016), hoofdstuk 2, <https://www.mccg.nl/?page=5178>

⁵ *PwC Jaarbericht 2018-2019*, p. 41-43

⁶ *PwC Jaarbericht 2018-2019*, p. 21-23

⁷ Zienswijze rvb PwC ter consultatie ingebracht aan de CTA (ingezonden 19 april 2019). Zie bijlage 1, <https://www.internetconsultatie.nl/commissietoekomstaccountancysector/reactie/38af128b-f549-4889-9852-dc5a621667d4>

accountant berust, maar dat het van belang is dat alle schakels in de keten hun rol adequaat vervullen. Tegelijkertijd plaatsen wij hieronder enkele kanttekeningen bij achtereenvolgens uw conclusies en aanbevelingen over niet-financiële informatie, het marktaanbod, kantoorroulatie en het toezicht.

2.2 Integratie van financiële en niet-financiële informatie is zich al aan het voltrekken

Hoewel u concludeert dat fraude en continuïteit als bronnen van de verwachtingskloof een grotere en meer herkenbare positie in de accountantscontrole moeten krijgen, stelt u ook dat de controle van niet-financiële informatie niet hoeft te zijn voorbehouden aan de accountant. Wij denken echter dat dit moeilijk te vermijden zal zijn.⁸

Stakeholders willen in toenemende mate kennisnemen van niet-financiële informatie, omdat deze steeds belangrijker wordt voor het kunnen beoordelen van de duurzaamheid van een organisatie op de (middel)lange termijn. Dat concluderen wij op basis van onze eigen stakeholderdialoog⁹, onderzoek van PwC in het Verenigd Koninkrijk naar de toekomst van de accountantscontrole¹⁰, de ontwikkeling van Europese richtlijnen en het actieplan 'financing sustainable growth' op Europees niveau¹¹, recent wetenschappelijk onderzoek¹² en initiatieven zoals de 'principles for responsible banking'¹³. Bovenstaande ontwikkelingen zijn tekenen dat een verdergaande integratie van financiële en niet-financiële informatie zich al aan het voltrekken is.

2.3 Het niet kunnen vinden van een externe accountant is niet alleen een capaciteitsvraagstuk

U stelt dat het voor sommige organisaties lastig kan zijn een accountant te vinden. Uw constatering herkennen wij in delen van de markt. Tegelijkertijd zien wij in onze praktijk in voorkomende gevallen dat het niet kunnen vinden van een accountant ook kwaliteitsaspecten kent. Indien wij merken of verwachten dat gecontroleerde organisaties niet kunnen of willen voldoen aan de randvoorwaarden van een kwalitatief goede controle (zoals integere bedrijfsvoering, willen voldoen aan geldende wet- en regelgeving, tijdige oplevering van de voor de controle benodigde informatie en samenwerking tussen de gecontroleerde organisatie en het controleteam gebaseerd op respect voor elkaars verantwoordelijkheden) aanvaarden wij de controleopdracht niet.

⁸ Autoriteit Financiële Markten (AFM), *Themaonderzoek niet-financiële informatie in bestuursverslagen 2017*. In Balans 2018 - deel A 2018, p. 6, <https://www.afm.nl/~profmedia/files/onderwerpen/financiele-verslaggeving/niet-financiele-info-bestuursverslagen.pdf>.

⁹ PwC Jaarbericht 2018-2019, p. 21-23

¹⁰ PwC UK Report 2019, *The Future of Audit, Perspectives on how the audit could evolve*, <https://www.pwc.co.uk/who-we-are/future-of-audit/pwc-future-of-audit-summary-report-july-2019.pdf>.

¹¹ Europese Commissie 2018, *Action Plan: Financing Sustainable Growth*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0097&from=EN>; Europese Commissie 2019, *Guidelines on non-financial reporting: Supplement on reporting climate-related information*, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XC0620\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XC0620(01)&from=EN); European Parliament and Council 2014, *Disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0095&from=EN>.

¹² P. de Cambourg, *Ensuring the relevance and reliability of non-financial corporate information: an ambition and a competitive advantage for a sustainable Europe*, Report submitted to the Minister for the Economy and Finance 2019, http://www.anc.gouv.fr/files/live/sites/anc/files/contributed/ANC/4.%20Qui%20sommes-nous/Communique_de_presse/Report-de-Cambourg_extra-financial-informations_May2019_EN.pdf.

¹³ Zie voor een toelichting: <https://www.unepfi.org/banking/bankingprinciples/>

2.4 Effecten kantoorroulatie niet eenduidig

U stelt dat uit onderzoek blijkt dat verplichte kantoorroulatie niet leidt tot hogere kwaliteit maar wel tot lagere concurrentie. In dat licht adviseert u de verlengingsmogelijkheid uit het Europees kader op te nemen in de Wta en in Europees verband te pleiten voor het geheel of gedeeltelijk schrappen van de verplichte kantoorroulatie.

Naar onze mening is het hierbij belangrijk een onderscheid te maken tussen *kantoorroulatie* en *partnerroulatie*. Dit onderscheid wordt ook gemaakt in de door ECRI uitgevoerde literatuurstudie.¹⁴

Het effect van partnerroulatie op de controlekwaliteit is in onze ervaring zonder meer positief. De partnerroulatie leidt in de praktijk onmiskenbaar tot een frisse blik en draagt daarmee nadrukkelijk bij aan de controlekwaliteit.

Ten aanzien van kantoorroulatie bij organisaties van openbaar belang (OOB) ligt dit genuanceerder. Zo geven de voorzitters van de auditcommissies van beursgenoteerde ondernemingen in een onderzoek van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) aan van mening te zijn dat de wisseling van kantoor de controlekwaliteit positief heeft beïnvloed.¹⁵ Wij herkennen dit beeld, maar hebben ook ervaren dat de offertetrajecten en de extra tijdsbesteding op eerstejaarscontroles naar aanleiding van de eerste rotatiecyclus in de jaren 2014 – 2016 een grote (werk)druk hebben gelegd op onze mensen. Dit is de gewenste kwaliteitsverbetering niet altijd ten goede gekomen.

Wij kunnen ons voorstellen dat nader onderzoek wordt gedaan naar de effecten van kantoorroulatie op kwaliteit sinds de invoering daarvan in het OOB-segment.

2.5 Kwaliteitsbeheersingssysteem onderdeel van het toezicht

Wij onderschrijven uw conclusie dat de toezichthouder, naast de beoordeling van de controledossiers, dient te kijken naar het kwaliteitsbeheersingssysteem van de accountantsorganisatie. Deze invulling van het toezicht op de kwaliteit van de accountantscontrole past in de oorspronkelijke bedoeling van de wetgever bij de opstelling van de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta).¹⁶ Overigens ervoeren wij in de afgelopen jaren een goede stimulans van de AFM op het verder verbeteren van juist dat kwaliteitsbeheersingssysteem, met de kwaliteitsgerichte cultuur als specifiek onderdeel daarvan.

Met betrekking tot de dialoog tussen toezichthouder en onder toezicht gestelde organisaties, willen wij ons vanzelfsprekend constructief opstellen, ook waar we met de AFM van mening verschillen. Het aangeven van gradaties in de zwaarte van de bevindingen door de AFM draagt bij aan die dialoog. Daarnaast zien wij mogelijkheden beter samen te werken vanuit een gezamenlijke agenda met vraagstukken zoals de wijze waarop digitalisering de controle en het toezicht daarop beïnvloedt en verder kan helpen verbeteren.

---

¹⁴ ECRI (Erasmus Competition & Regulation institute) 2019, “Literatuurstudie naar kwaliteitsverbeterende maatregelen in de accountancysector”, p. 76-86

¹⁵ NBA Onderzoek onder voorzitters van Audit Commissies, p. 26, <https://www.nba.nl/globalassets/projecten/in-het-publiek-belang/veranderagenda/motivaction-rapport-onderzoek-onder-audit-committees.pdf>

¹⁶ Zie: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0019468/2019-02-01>

Overigens kennen wij een breed speelveld aan externe toezichthouders dat jaarlijks (zoals de Inspectie van het Onderwijs, de Auditdienst Rijk en de Nederlandse Zorgautoriteit), driejaarlijks (de Amerikaanse toezichthouder PCAOB), vijfjaarlijks (de NBA) of periodiek (de AFM) reguliere onderzoeken bij ons uitvoert.¹⁷

3. Onze reactie op de aanbevelingen

Hieronder gaan we nader in op elk van uw aanbevelingen. De randnummers corresponderen met de nummering van uw aanbevelingen vanaf p.83 van het interim-rapport.

In de aanbevelingen gebruikt de commissie begrippen als ‘accountantsorganisatie’ en ‘controlerend accountant’. Daar waar de term ‘accountantsorganisatie’ is opgenomen lezen wij dit als zijnde het afzonderlijke organisatieonderdeel dat zich bezighoudt met de wettelijke controle. Daarnaast is het begrip controlerend accountant voor ons niet eenduidig omdat hier registeraccountant kan worden bedoeld (ingeschreven bij de NBA), maar ook extern accountant (ingeschreven bij de AFM). Wij bevelen de commissie aan in haar definitieve rapport een begrippenlijst op te nemen om begripsverwarring te voorkomen.

- I Integratie van financiële en niet-financiële informatie is zich al aan het voltrekken*
Wij zijn het eens met de aanbeveling dat continuïteit en fraude een grotere en meer herkenbare positie krijgen in de accountantscontrole. Zie voor onze opmerkingen over niet-financiële informatie paragraaf 2.2.
- II Heldere normstelling gewenst bij een ‘in control statement’*
Uw commissie ziet aanleiding voor invoering van een ‘hardere’ norm dan momenteel in de Nederlandse Corporate Governance Code is opgenomen.¹⁸ Wij zijn voorstander van de invoering van een versterkt normenkader voor de verantwoordelijkheid voor en verslaglegging over de interne controle van een gecontroleerde organisatie, bij voorkeur in Europees verband. De kern van een ‘in control statement’ zou een duidelijke, openbare verklaring van de bestuurders moeten zijn over de opzet en de werking van de interne controles van de gecontroleerde organisatie. Vanzelfsprekend kan ook de beheersing van frauderisico’s hiervan deel uitmaken.
- III Verslag van de auditcommissie aan de algemene vergadering van aandeelhouders niet beperken tot controle van financiële informatie en verantwoording achteraf*
Het is van belang stakeholders meer te betrekken bij de opdrachtverlening aan en het functioneren van de accountant. Te denken valt aan het vragen van input van de aandeelhouders op de reikwijdte van de controle van de accountant en het verslag van de auditcommissie niet te beperken tot de controle van financiële informatie.

---

¹⁷ PwC Transparantieverslag 2018-2019, p. 12

¹⁸ Zie: Nederlandse Corporate Governance Code 2016, principe 1.3, <https://www.mccg.nl/download/?download=1&id=3364>

IV Gestandaardiseerde kwaliteitsindicatoren gewenst, betrek de financiële keten voor herkenbaarheid en draagvlak

Ondanks onze inspanningen in de afgelopen jaren¹⁹, zijn we volgens u tekortgeschoten in het daadwerkelijk aantonen van de kwaliteitsverbetering. Een eenduidige definitie van kwaliteit en daarmee objectieve maatstaven voor een kwalitatief goede controle en de daarbij gewenste cultuur, ontbreken. De door u voorgestelde transparantie over de drie niveaus van kwaliteit kunnen zorgen voor meer inzicht in kwaliteit en kwaliteitsverschillen. Wij steunen dat van harte en kunnen ons voorstellen dat de financiële keten in de volle breedte wordt betrokken bij het vaststellen van de door u genoemde indicatoren, zodat herkenbaarheid en draagvlak maximaal zijn.

V Meer wetenschappelijk onderzoek nodig

PwC onderschrijft het belang van wetenschappelijk onderzoek voor het verhogen van de kwaliteit van de controles. Voor de volledigheid merken wij op dat de oprichting van de Foundation for Auditing Research (FAR) als maatregel 5.10 volgde uit het rapport 'In het publiek belang' (2014).²⁰

VI Huidige Beleidsregel geschiktheid Wta achten wij toereikend voor besluitvorming met betrekking tot de accountantsorganisatie

In de toelichting bij de Beleidsregel geschiktheid Wta (Beleidsregel) heeft de AFM bij verschillende onderwerpen beschreven wat volgens haar de taken en verantwoordelijkheden dienen te zijn van de verschillende besluitvormingsorganen van de accountantsorganisatie. De AFM maakt daarbij een onderscheid tussen taken van de dagelijks beleidsbepalers en de taken die op het niveau liggen van het bestuur van de holding van de groep waarvan de accountantsorganisatie deel uitmaakt. Wij kunnen ons vinden in de indeling zoals beschreven in de Beleidsregel.

De Wta bevat eisen ten aanzien van de (rechts)personen die stemrechten houden in de accountantsorganisatie. In de afgelopen jaren zijn daarnaast o.a. governance-gerelateerde maatregelen doorgevoerd met het doel kwaliteit te waarborgen en te verhogen, zoals bijvoorbeeld de introductie van de geschiktheidstoetsing voor beleidsbepalers van een OOB-accountantsorganisatie en de instelling van raden van commissarissen bij accountantsorganisaties met een OOB-vergunning.

Voor wat betreft de invloed van op korte termijn uittredende individuele partners op de besluitvorming met betrekking tot de accountantsorganisatie merken wij op dat die invloed mede afhankelijk zal zijn van de omvang van de betreffende accountantsorganisatie. Bij grotere organisaties is de invloed van individuele partners in de praktijk doorgaans kleiner.

VII Aanvullende eis met betrekking tot de bestuurssamenstelling is onzes inziens overbodig

Behalve dat de Wta bepaalt dat de meerderheid van de stemrechten in de accountantsorganisatie wordt gehouden door (rechts)personen die voldoen aan regels inzake vakbekwaamheid van externe accountants, bevat de Wta een vergelijkbare eis met betrekking tot degenen die het dagelijks beleid bepalen.

In de Beleidsregel wordt hierbij toegelicht dat zij prioriteit dienen te geven aan het besturen van de accountantsorganisatie en dat zij zich daarom in beginsel niet (langer) actief kunnen bezighouden met het

---

¹⁹ PwC *Transparantieverlag 2018-2019*, p. 5-17 ('Verslag van de Assurance Board'); zienswijze rvb PwC ter consultatie ingebracht aan de CTA (ingezonden 19 april 2019).

²⁰ PwC heeft het bedrag van de door de AFM initieel opgelegde boete na de uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) op 18 juni 2019 geschonken aan de FAR.

bedienen en werven van cliënten noch met andere neventaken, tenzij zij hiervoor toestemming hebben gekregen van het orgaan dat belast is met het interne toezicht. Hiermee is een aanvullende eis met betrekking tot de bestuurssamenstelling onzes inziens overbodig.

VIII Kwaliteit als het dominante criterium voor de vaststelling van de beloning is staande praktijk bij PwC
Wij onderschrijven uw aanbeveling ten aanzien van kwaliteit als het dominante criterium bij beloningen. Bij PwC is kwaliteit reeds het dominante criterium voor de variabele beloning van de externe accountant²¹ en geldt een vaste beloning voor de beleidsbepalers.²²

Wij lezen uw aanbeveling zo, dat uw commissie de voorkeur geeft aan een vaste beloning voor externe accountants. Wanneer dit niet haalbaar blijkt, bepleit u een systematiek waarin kwaliteit het dominante criterium is voor het variabele deel van de beloning. Onze ervaring is dat een vaste beloning voor de externe accountant minder ruimte biedt om juist positief gedrag ten aanzien van kwaliteit te belonen en daarmee het gewenste gedrag te stimuleren.

IX Het niet kunnen vinden van een externe accountant is niet alleen een capaciteitsvraagstuk
Zie paragraaf 2.3

X Onderzoek naar de verdere afbakening van de OOB-definitie is gewenst
Onze sector pleitte in 2014 nog voor uitbreiding van het aantal organisaties met een OOB-status.²³ Daar waar de focus in 2014 op kwaliteit was gericht, is het behoud van voldoende keuze in de markt een nieuwe factor die uw commissie meeweegt. De samenloop van deze twee ontwikkelingen rechtvaardigt naar onze mening nader onderzoek naar de afbakening van de OOB-definitie.

XI Differentiatie van eisen voor accountantsorganisaties naar type klant brengt uitvoeringsproblemen met zich mee

Wij voorzien uitvoeringsproblemen bij een dergelijk onderscheid binnen de organisatie, bijvoorbeeld bij het inrichten van ons kwaliteitsmanagementsysteem. Ook zien we het risico van een ongewenst gepercipieerd kwaliteitsverschil binnen dezelfde accountantsorganisatie. Daarnaast zien we voordelen in de praktijk van de wisselwerking ten aanzien van het werken op zowel organisaties met als zonder OOB-status.

XII Effecten kantoorroolatie niet eenduidig
Zie paragraaf 2.4

---

²¹ PwC Transparantieverlag 2018-2019, p.37

²² Idem, p. 7

²³ Rapport NBA 'In het publiek belang' 2014, p.65

XIII Gelijk speelveld is een belangrijk uitgangspunt bij onderzoek naar het opheffen van de beperkingen voor controles door accountantsorganisaties in andere EU-lidstaten

Wij kunnen ons in deze aanbeveling vinden, mits aan dergelijke accountantsorganisaties vervolgens dezelfde eisen (met betrekking tot de vergunning, governance, beloning en transparantie) worden gesteld als aan accountantsorganisaties in Nederland. Hiermee wordt voorkomen dat accountantsorganisaties zich kunnen onttrekken aan Nederlandse normen en toezicht.

XIV Een toekomstbestendig beroep is noodzakelijk voor het aantrekken en behouden van talent

Om relevant te blijven moet de accountancysector werken aan een toekomstbestendig beroep waarin met trots wordt gewerkt. Integratie van niet-financiële informatie, de invloed van technologie en thema's zoals fraude en continuïteit zijn actueel. Uit onze medewerkerstevredenheidsonderzoeken blijkt dat onze collega's momenteel trots zijn op hun werk.²⁴ Om dat zo te houden, hebben voor ons belangrijke thema's als werkdruk, keuzes in de balans tussen werk en privé en flexibel werken de volle aandacht.²⁵

XV Eén onafhankelijke toezichthouder

Zie paragraaf 2.5

XVI Kwaliteitsbeheersingssysteem als centraal onderdeel van het toezicht

Zie paragraaf 2.5

XVII Constructieve dialoog tussen accountants en toezichthouder

Zie paragraaf 2.5

XVIII Toezichthouder maakt inzichtelijk hoe kan worden omgegaan met haar aanbevelingen

Zie paragraaf 2.5

XIX Meldpunt voor opvolgende accountant reeds ondervangen door collegiaal overleg en overige waarborgen

Collegiaal overleg is een grondbeginsel van het accountantsberoep. Een dergelijk meldpunt past naar onze mening niet binnen een cultuur van wederzijds vertrouwen. Naar onze mening biedt de huidige regelgeving voor accountantsorganisaties en individuele beroepsbeoefenaars voldoende waarborgen.²⁶

---

²⁴ PwC Transparantieverlag 2018-2019, p. 8

²⁵ PwC Transparantieverlag 2018-2019, p. 5-17 ('Verslag van de Assurance Board')

²⁶ Naast het collegiaal overleg kan fouterstel plaatsvinden in de huidige jaarrekening (en eventueel in de vergelijkende cijfers (RJ 150.201/205), welke door de huidige accountant wordt gecontroleerd. Als de fouten dermate groot zijn dat het inzicht in de jaarrekening tekortschiet, zal een mededeling bij het handelsregister gedeponereerd moeten worden door de onderneming (art 2:362 lid 6 BW), waarbij de voorgaande accountant deze mededeling van een verklaring dient te voorzien. De huidige accountant zal in veel gevallen zijn voorganger moeten horen omdat het herstel van de fout het handelen van die vorige accountant raakt (art 13 Vgba), zou dit al niet in collegiaal overleg worden afgestemd. De vorige accountant is op basis van de Wta, art 25b en zijn accountantsorganisatie op basis van art 14a Wta verplicht de fout in het controledossier van dat vorige boekjaar te herstellen. Mogelijk kwalificeert die fout als een incident die de vorige accountantsorganisatie moet melden bij de AFM (art 32 vierde lid Bta). De AFM heeft dan gelegenheid naar aanleiding van die melding te acteren uit hoofde van de Wta. De gecontroleerde entiteit zelf wordt zich op deze wijze bewust van de fout van de vorige accountant en kan, indien passend, een tuchtklacht indienen (art 22 Wtra) of een aansprakelijkheidsprocedure starten. Dat geldt ook voor anderen die menen dat zij de fout van de accountant aan de kaak moeten stellen of schade hebben geleden. Indien het een beursgenoteerde entiteit betreft, houdt de AFM toezicht op de verslaggeving van deze entiteit (Wtftv) en kan zij vervolgens vanuit die rol kennis nemen van de fout en passende actie ondernemen vanuit haar rol als toezichthouder op de accountantsorganisaties.

4. Onderwerpen die nadere aandacht behoeven

4.1 Het gesprek over de toekomst is de basis van vertrouwensherstel

Sinds 2014 heeft onze focus primair gelegen op het realiseren van cultuurverandering en kwaliteitsverbetering, zowel ten aanzien van de controle(dossiers) als van het kwaliteitsbeheersingssysteem. Door deze (vooral) interne focus hebben wij in de afgelopen jaren minder de blik naar voren en naar buiten gericht dan had gemoeten.

Het past naar onze mening binnen het mandaat van uw commissie de sector op te roepen meer aandacht te besteden aan de toekomstbestendigheid en toekomstgerichtheid van het beroep. Wij denken hierbij bijvoorbeeld aan het samen optrekken met stakeholders inzake de verwachtingskloof rondom thema's als fraude en voldoen aan wet- en regelgeving, en hoe de inzet van technologie daaraan bij kan dragen. Of samenwerking met de Raad voor de Jaarverslaggeving teneinde financiële verslaggeving niet alleen betrouwbaar te laten zijn, maar vooral ook relevant. Wij signaleren een groeiende behoefte bij stakeholders aan specifieke op hen toegesneden informatie en meer toekomstgerichte en kwantitatieve niet-financiële informatie over de prestaties van organisaties.²⁷ Hierin ligt een belangrijke opdracht voor de toekomst.

Tot slot

Wij kijken met belangstelling uit naar uw eindrapport en zijn vanzelfsprekend bereid tot het geven van een nadere toelichting op deze brief.

Met vriendelijke groet,

Ad van Gils

Voorzitter raad van bestuur Holding
PricewaterhouseCoopers Nederland B.V.

Agnes Koops-Aukes

Voorzitter directie PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.

---

²⁷ PwC UK Report 2019, *The Future of Audit, Perspectives on how the audit could evolve*